

CONSIDERAȚII PRIVIND INVALIDAREA PROBELOR IN CADRUL PROCESULUI PENAL

Ionel Bleoanca*

Conform art. 63 C.pr.pen., constituie probă orice element de fapt care servește la constatarea existenței sau inexistenței unei infracțiuni, la identificarea persoanei care a săvârșit-o și la cunoașterea împrejurărilor necesare pentru justa soluționare a cauzei. Se menționează în continuare faptul că probele nu au o valoare mai dinainte stabilită. Aprecierea fiecărei probe se face de către organul de urmărire penală sau de instanța de judecată, în urma examinării tuturor probelor administrate, în scopul aflării adevărului.

În articolul următor, sunt enumerate limitativ mijloacele de probă prin care se constată elementele de fapt ce pot servi ca probă : declarațiile învinutului sau ale inculpatului, declarațiile părții vătămate, ale părții civile și ale părții responsabile civilmente, declarațiile martorilor, înscrisurile, înregistrările audio sau video, fotografiile, mijloacele materiale de probă, constatările tehnico-științifice, constatările medico-legale și expertizele. Prin Legea nr. 281/2003 a fost introdus alineatul 2 la articolul 64 Cod procedură penală, conform căruia „mijloacele de probă obținute în mod ilegal nu pot fi folosite în procesul penal”. Exprimarea din textul de lege menționat rămâne la nivelul unui principiu, fără nici o consecință procesuală concretă și fără vreo sancțiune.

Considerăm că pentru preeminența dreptului în materia probelor și a mijloacelor de probă se impune sancționarea probelor obținute în mod ilegal, prin invalidarea acestora. În doctrina Europei continentale se vorbește despre nulitate, iar în cea din common law de excludere. În dreptul nostru regula excluderii mijloacelor de probă neregulate, așa cum este enunțată de art. 64 al.2 C.pr.pen., se fundamentează pe Convenția europeană a drepturilor omului și pe principiile generale de drept, având însă puține șanse să fie însușită de jurisprudență în condițiile nemodificării art. 197 C.pr.pen., în materia nulităților. Acest aspect este de natură să afecteze principiul libertății probelor care – în dreptul român – este departe de a fi absolut, având în vedere enumerarea limitativă a mijloacelor de probă din cuprinsul art. 64 al.1 C.pr.pen., așa cum am menționat. Mai mult, atunci când jurisdicția se găsește în imposibilitatea verificării legalității mijloacelor de probă sau a condițiilor în care a fost obținută proba, ea este ținută să înlăture această probă, precum și toate actele care decurg din ea.

Ilegalitatea poate rezulta fie din *mijlocul de probă însuși* (de exemplu, mărturisirea provocată sub efectul torturii), fie din *condițiile* în care a fost *obținută* sau *administrată proba* (de pildă, ascultarea convorbirilor telefonice efectuată în cazurile în care legea nu o permite). În acest fel, ar putea fi excluse fie probele inadmisibile datorită condițiilor în care au fost *obținute*, fie probele inadmisibile datorită condițiilor în care au fost *administrate*. Din categoria probelor inadmisibile prin natura lor menționăm : mărturisirea obținută în urma utilizării violenței și îndeosebi a torturii sau a tratamentelor inumane sau degradante (art. 3 al Convenției Europene a drepturilor omului și art. 69 al.1 C.pr.pen); proba obținută prin violarea dreptului la tăcere (utilizarea narco-analizei sau a hipnozei în privința unui inculpat; recurgerea la poligraf în anchetele penale);

Legislația română recunoaște *dreptul la tăcere* al inculpatului, astfel că metodele menționate anterior sunt imposibil de utilizat față de persoana care are această calitate. Din

---

* Procuror la parchetul de pe langa Tribunalul Mehedinti. Articolul de față a fost susținut la Sesiunea de comunicări cu tema "Noul Cod penal - reformă și continuitate în legislația română" organizată la Facultatea de Drept a Universității din Craiova în perioada 15-16 aprilie 2005.

contră, dacă un martor consimte, poate fi supus hipnozei, sub rezerva valorii probante pe care judecătorul ar putea-o acorda unui astfel de mijloc de probă (de exemplu rememorarea unui element material).

Din categoria *probelor inadmisibile* datorita *condițiilor* în care au fost *obținute* putem cita: probele obținute cu violarea secretului profesional, ascultarea sau interceptarea comunicațiilor și a telecomunicațiilor private efectuate cu violarea dispozițiilor legale, perchezițiile ilegal dispuse și executate cu violarea domiciliului. De asemenea, din categoria probelor inadmisibile, datorită condițiilor în care au fost administrate, considerăm că ar putea să facă parte acelea furnizate prin declarațiile martorilor care au dorit să li se asigure anonimatul.

În ceea ce privește procedura de invalidare a mijloacelor de probă obținute în mod ilegal, având în vedere și faptul că legea noastră nu are o prevedere specială în acest sens, apreciem că administrarea ilegală a probelor se poate face în toate fazele procesului penal. În faza de judecată, părțile se pot prevala de această nouă dispoziție legală, invocând-o pe calea unei *exceptii*, în tot cursul judecății, sau prin exercitarea unei căi de atac. Iregularitățile comise în timpul urmăririi penale conduc la unele aspecte procedurale particulare, specifice activității desfășurate de Ministerul Public. În acest din urmă caz, părțile interesate ar putea invoca în fața procurorului, pe calea unei *cereri*, a unui *memoriu*, sau pe calea unei plângeri – în condițiile art. 275-278/1 C.pr.pen-, caracterul ilegal al unor mijloacele de probă administrate. Astfel, plângerea este, după caz, de competența procurorului, a procurorului ierarhic superior sau instanței competente.

Considerăm că art. 301 C.pr.pen. permite verificarea de către instanță a legalității mijloacelor de probă obținute în timpul urmăririi penale în cadrul unei proceduri preliminare distincte. De altfel, se prevede expres în art. 301 al.1 C.pr.pen., faptul că „în cursul judecății procurorul și oricare dintre părți pot formula cereri, ridica excepții și pune concluzii”, iar în art. 302 C.pr.pen. se arată că „instanța este obligată să pună în discuție cererile și excepțiile arătate în art. 301 C.pr.pen., sau excepțiile ridicate din oficiu și să se pronunțe asupra lor prin încheiere motivată”. O asemenea excepție ar putea-o constitui și aceea privind caracterul ilegal al unor mijloace de probă, care ar putea determina excluderea probei obținute în acest fel (ilegal), având natura juridică a unei chestiuni preliminare.

Legea nu prevede nimic particular cu privire la consecințele produse de excluderea mijloacelor de probă obținute în mod ilegal, ceea ce înseamnă că domeniul aplicabil rămâne acela al regimului comun al nulităților, așa cum se desprinde din prevederile art. 197 C.pr.pen.. În acest cadru este posibil însă ca atunci când o probă este invalidă efectele ei să se întindă și asupra probelor administrate ulterior, dacă au legătură între ele.

Cu privire la posibilitatea restituirii dosarului la procuror pentru refacerea mijloacelor de probă ilegale în condițiile art. 332 C.pr.pen., apreciem că aceasta nu poate constitui o soluție la îndemâna judecătorului, întrucât prevederea din textul de lege, în sensul că „mijloacele de probă ilegale nu pot fi folosite” conduc pe de o parte, la concluzia că ele nu mai pot fi refăcute, indiferent de felul nulității, nici de către instanță și, cu atât mai mult, de către procuror, iar pe de altă parte că instanța penală trebuie să se bazeze doar pe acele probe care au fost obținute în mod legal și să le înlăture pur și simplu pe celelalte.

Conform dispozițiilor legale în vigoare neputința folosirii mijloacelor de probă ilegale nu se regăsește nici în cazurile de „achitare” și nici între cele de „încetare a procesului penal”, unica modalitate fiind aceea de invocare a acestora pe cale unor excepții în cazul procesului penal.

Întrucât dispozițiile art. 64 al.2 C.pr.pen. permit posibilitatea unei antepronunțări a judecătorului, considerăm că *de lege ferenda* se impune reglementarea unei proceduri

speciale, anterioare investirii instanței penale cu judecarea fondului, care să fie dublată de o soluție procesuală cu rolul de a împiedica continuarea procesului (închiderea dosarului sau anularea urmăririi care se regăsesc în dreptul american).

În prezent, instanța de judecată are numai posibilitatea de a constata, cu ocazia deliberării sau a luării hotărârii nelegalitatea obținerii unor mijloace de probă, putând să le înlăture atât pe acestea, cât și probele obținute prin intermediul lor, constatând că acțiunea penală este nefondată și dispunând achitarea inculpatului, în condițiile inexistenței altor probe care să dovedească vinovăția acestuia.

În codurile de procedură vest europene este dezvoltată pe larg invalidarea probei. În codurile socialiste asemenea prevederi sunt aproape inexistente. De exemplu, în codul chinez de procedură penală nu există termenii de „nulitate” sau „excludere”, fiind cunoscută numai o procedură de „control judiciar” – dacă o jurisdicție de grad superior descoperă o „eroare” într-o decizie a unei instanțe inferioare ea poate rejudeca acea cauză, sau o casează și o trimite spre rejudecare. În Marea Britanie (art. 76 din PACE 1984) mărturisirea acuzatului este respinsă ca probă dacă „mărturisirea este obținută prin presiune sau prin orice alt comportament, care are tendința de a o face mai puțin credibilă”. În dreptul francez problema nulității a fost de mai multe ori modificată, fiind prevăzute două forme de nulitate - textuale (prevăzute de lege) și substanțiale (referitoare la violarea unei reguli importante). Dreptul german interzice expres utilizarea declarațiilor consecutive unui interogatoriu condus după metode incorecte¹.

---

¹ Bibliografie: P. Vasilescu, *Tratat teoretic și practic de procedură civilă*, vol. III, București, 1943. A. Hisenrad, I. Stoescu, *Procesul civil în R.P.R.*, Ed. Științifică, București, 1957. N.S.Abramov, *Procesul civil sovietic*, Ed. Științifică, București, 1950, p. 104. N. Volonciu, *Tratat de procedură penală*, partea generală-vol. I, Ed. Paideia, București, 1993, p. 365.